

Методите за преподаване през погледа на студенти и преподаватели

Даниела Илиева, Драгомир Илиев, Жельо Желев

Teaching methods through the eyes of students and teachers

Daniela Ilieva, Dragomir Iliev, Zhelyo Zhelev

Abstract:

Teaching is a crucial element of the educational process and is inextricably linked to acquiring new knowledge and skills. The methods used in training are often linked to the learning style. It should be tailored both to the learners' abilities and their attitudes. The connection of the specifics of individual generations with the applied training methods characterizes the topicality of the topic. The authors review the existing literature on teaching and learner perception. A comparative analysis is carried out between the perceptions of the students of the three generations - X, Y and Z and the applied methods and approaches in education. A survey was made on the level of competence of teachers in terms of their knowledge and experience in working with new technologies for interactive learning. Effective teaching methods, through which students can perceive a different amount of learning content, are derived.

Keywords: Gen X, Y and Z, teaching methods, learning attitudes, economics, correlation analysis

For contacts: Assist. Prof. Daniela Ilieva PhD, "Angel Kanchev" University of Ruse, dgilieva@uni-ruse.bg

ВЪВЕДЕНИЕ

През последните години информационните и комуникационните технологии (ИКТ) оказаха съществено въздействие върху образованието, включително и върху обучението в университетите. Дигиталната „революция“ принуди да бъдат приложени различни действия, за да се отговори на предизвикателствата, които настоящата реалност представи (Cambell, Lakhavani, Perez, & Pillay, 2020). Необходимо е да се има предвид и факта, че днешните студенти принадлежат към поколение, което в свободното си време използва технологиите за общуване, забавление и работа (Saunders & Gale, 2012). Също така, в университетите по икономика се обучават студенти от различни поколения, които очакват преподаването да отговаря на техните изисквания и да се насърчава тяхното участие в образователния процес. По тази причина обучението, което използва контакта „лице в лице“ успоредно с технологичните елементи (Aiello & Willem, 2004), изисква трансформация на начина, по който се развива взаимосвързката между преподаване и учене (Bagur-Femenías, Buil-Fabrega, & Aznar, 2020).

Израснали под влиянието на технологиите, студентите от поколение Z са по-дигитални от всяко предишно поколение. Именно поради това, резултатите от проучвания в образованието съвпадат и с проучвания на работодателите, чиито работници са представителите на това поколение. Според проучване на Весел (2019) мнението на учителите за поколение Z е, че успеваемостта на студентите е спаднала и те искат всичко веднага и сега. В проучване на немски работодатели се достига до извода, че младите хора са мързеливи (Friedrich, 2019). Според тях

63% от всички млади хора нямат мотивация, желание за изява и устойчивост. В проучване на преподаватели се изразява мнението, че най-голям проблем са задържането на концентрацията, следвани от затруднения при презентиране на резултати от тяхната дейност (Chun, et al., 2017).

По време на пандемията е направено изследване за възприятието на преподаватели по отношение на поколение Z, обосновано върху характеристиките му (Сіckovska, 2020). Акцентът е поставен на последствията от психологическите особености на поколение Z в предишните етапи на тяхното развитие върху преподаването. Достига се до заключението, че намирането на подходящи подходи за преподаване и качествено усвояване на учебното съдържание трябва да е свързано с мултимодално персонализирано използване на технологиите. В тази връзка, преподавателите трябва да бъдат *„поне една крачка напред във времето и постоянно да се учат как да се адаптират в дидактическия процес“* (2020, р. 288). В резултат на проучването се достига до извода, че в повечето от случаите, преподавателите възприемат технологиите като инструмент за изследване и представяне на информацията, докато за студентите технологиите ги учат какво е, как е и къде се намира. Студентите предпочитат самостоятелно и интерактивно обучение и в тази връзка дигиталните инструменти се използват предимно за комуникация, взаимодействие с другите обучаеми и за демонстриране на техните възприятия чрез мултимодално взаимодействие.

Настоящият доклад представя част от резултатите от Проект № 5-2023 “Предизвикателства и възможности пред дигиталното обучение по икономика на поколение Z”, финансиран от Института за научни изследвания към СА „Д. А. Ценов“ (Илиев, Желев, & Илиева, 2024).

ИЗЛОЖЕНИЕ

В началното и средното образование има ясно разделение на възрастовите групи, които са задължителни за всички ученици. Учениците в тези нива обикновено са на една и съща възраст, като всички възрастови различия са ограничени до една или две години, както се изисква от регулаторните норми, установени от държавата. За разлика от тях, висшето образование не е задължително и индивидуалният избор на студентите изцяло определя състава на випуските и студентските групи в университетите. В резултат на това, смесването на различни поколения става възможно и все по-разпространено. Допреди около 25-30 години във висшето образование в България се наблюдаваше относително стабилна възрастова хомогенност. Сега, тенденцията на „застаряване“ на студентите променя ситуацията.

Тази тенденция на „застаряване“ предоставя нови възможности за анализиране на различията между поколенията. Да предположим, че представители на различни поколения се изследват независимо едни от други. В случай, че всяко едно поколение се изследва в своята среда и след това, се правят сравнения, резултатите ще бъдат едни. Ако обаче се изследват представители на различните поколения, поставени в една и съща среда, резултатите ще бъдат различни. Обектите на изследване (студенти от трите поколения), поставени в

една и съща учебна среда във висшето учебно заведение, взаимодействат помежду си, което в последствие води до промяна в самите тях. Ето защо резултатите се различават.

Разпределението на респондентите по възраст на проведеното от изследователския екип проучване показва висок процент на студенти над 43 години, които се класифицират като поколение X (виж Таблица 1).

Таблица 1

Разграничение на респондентите (студенти) по поколения

Поколение	Години	Родени между	Брой респонденти	Относителен дял (%)
Поколение Z	до 26	1997 и 2010	318	48%
Поколение Y	между 27 и 42	1981 и 1996	246	40%
Поколение X	над 43	1965 и 1980	80	12%
ОБЩО	-	-	662	100%

През последните години се наблюдава своеобразно „застаряване“, т.е. увеличаване на средната възраст на активни студенти в България. Тази тенденция, от една страна, се дължи на усилията, положени в Националната стратегия за учене през целия живот (Министерство на образованието и науката, 2014), мотивираща хора от различни възрасти да се включват в различни форми на обучение (включително и висше образование). От друга страна, застаряването на населението като цяло и все по-малкият брой млади хора, завършващи средно образование, води до намаляване на конкурентния натиск за места в университетите и мотивира хората, които първоначално не са възнамерявали да следват висше образование, да започнат да учат на по-късен етап от живота си.

Анализът на резултатите показва, че студентите предпочитат знанията по време на лекция да се представят с помощта на визуални елементи (фигури, илюстрации, видео съдържание). Те искат учебното съдържание да бъде представено и показано или по-скоро доказано с пример от практиката, графика, илюстрация или видео. Ето защо визуалните елементи са ранжирани на първите четири позиции на предпочитанията. Преподавателите до голяма степен оправдават тези очаквания, като винаги или често използват примери от практиката, а в презентациите си включват илюстрации или графики, но все още не включват достатъчно видео съдържание.

Включването на видео, като метод за представяне на учебно съдържание, има сравнително голям потенциал за развитие. Харесван е от студентите и напълно съвпада с характеристиките на поколение Z да възприемат повече с очите, отколкото с ушите. Видео съдържанието дава възможност в няколко минути да се демонстрират (покажат) знания, за които са нужни обяснения, написани върху десетки страници. Тук е необходимо да направим едно уточнение, че под видео съдържание не се разбира единствено запис на лицето на лектора, докато четете стандартна лекция.

Резултатите от проучването дават основание да се заключи категорично, че *няма разлики между поколенията по отношение на предпочитанията към един или друг метод за представяне на учебното съдържание от преподавателите*. Аргументите в подкрепа на това, че съществуват различия, бяха резултат от многото публикации, описващи нов, различен начин на учене на поколението Z, в

сравнение с предходните поколения Y и X. Ако всяко поколение се разглежда в неговия времеви отрязък, ще се открие такава диференциация, но ако се поставят в съвременните условия, при едни и същи обстоятелства, едва ли ще се открият значими разлики между тях. Причина за това може да се търси в цялостното развитие на технологиите и методите на обучение. Целта винаги е била да се подобрява обучението, да се улеснят обучаемите чрез използването на новите технологии и откриване на нови методи на преподаване. Учебното съдържание трябва да бъде възможно най-достъпно и пълноценно, независимо от кое поколение са студентите по икономика. Проблем би възникнал в обратната ситуация, ако използвахме методи и техники отпреди четвърт век. Това може да е подходящо за по-възрастното поколение X и да постигне очакваните резултати при тях, но за младото поколение Z ще бъде катастрофално.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Всяко ново поколение има своите различни характеристики, които ги приобщават към определена общност. Необходимо е, обаче тези поколенчески особености винаги да се разглеждат в контекста на икономическите условия, културните и нравствени норми, технологичен напредък на мястото, където поколението се възпитава. Всичко това спомага за формирането на техните мисли, възгледите им и отношението им към заобикалящата ги действителност.

При проучването на направени изследвания в тази област се установи, че тенденциите за максимално покриване на изисквания на съвременното поколение е учебното съдържание да бъде обвързано с мултимодално персонализирано използване на технологиите. Студентите предпочитат самостоятелно и интерактивно обучение и в тази връзка дигиталните инструменти се използват предимно за комуникация, взаимодействие с другите обучаеми и за демонстриране на техните възприятия чрез мултимодално взаимодействие.

Въз основа на емпиричното изследване се установи, че е необходимо съчетаване на различни методи на преподаване, като се отчита естеството на учебното съдържание. Това води до намиране на подходящи подходи от страна на преподавателите към студентите от различните поколения, да се подобрят стиловете на преподаване и да се оптимизира потокът от информация по време на обучението.

В резултат на направения анализ се установи, че студентите от изследваната съвкупност сравнително добре възприемат методите на преподаване на българските лектори. Технологичното изоставане не е значително, а схващането, че поколението Z е на върха на технологиите, не е напълно вярно за българските студенти.

ЛИТЕРАТУРА

Aiello, M., & Willem, C. (2004). El blended learning como practica transformadora. *Pixel-Bit. Revista De Medios Y Educación*, 23, 21-26. Получено из <https://recyt.fecyt.es/index.php/pixel/article/view/61238>

Bagur-Femenías, L., Buil-Fabrega, M., & Aznar, J. P. (2020). Teaching digital natives to acquire competences for sustainable development. *International Journal of Sustainability in Higher*, 21(6), 1053-1069. doi:10.1108/IJSHE-09-2019-0284

Cambell, K., Lakhavani, F. J., Perez, E., & Pillay, S. K. (2020). *Creating a student-services ecosystem to support the entire student life cycle, from prospecting to enrollment, learning, job placement, alumni engagement, and continuing education*. EDUCASE REVIEW. Special Report. Retrieved from <https://er.educause.edu/media/files/articles/2020/1/er20sr201.pdf>

Chun, C., Dudoit, K., Fujihara, S., Gerschenson, M., Kennedy, A., Koanui, B., . . . Stearns, J. (2017). Teaching Generation Z at the University of Hawai'i. *The IAFOR International Conference on Education* (pp. 1-24). Hawaii: The International Academic Forum. Retrieved from https://www.hawaii.edu/ovppp/Leaders/files/2015-2016-Projects/PELP_GenZ_PaperV.6.0-5.4.16.pdf

Cickovska, E. (2020). UNDERSTANDING AND TEACHING GEN Z IN HIGHER EDUCATION. *Horizons - International Scientific Journal*, 26(3), 275-290. doi:10.20544/HORIZONS.A.26.3.20.P22

Friedrich, U. (2019). *Ausbildung 2019 – Unternehmensbefragung, Deutscher Industrie- und Handelskammertag*. Получено 20 10 2023 г., из <https://www.dihk.de/resource/blob/10074/a34c93fa0d1ea9989fe37a357e9bd3dc/dihk-umfrage-ausbildung-2019--data.pdf>

Saunders, F. C., & Gale, A. W. (2012). Digital or didactic: Using learning technology to confront the challenge of large cohort teaching. *British Journal of Educational Technology*, 43, 847-858. doi:10.1111/j.1467-8535.2011.01250.x

Wessel, J. (27 8 2019 г.). *Was Lehrer über die Generation Z denken*. Получено 20 10 2023 г., из <https://www.businessinsider.de/gruenderszene/perspektive/generation-z-lehrer-meinung/?interstitial>

Илиев, Д., Желев, Ж., & Илиева, Д. (2024). Обучение по икономика на студенти от три поколения – нагласи на обучаеми и преподаватели. *Алманах научни изследвания. СА Д. А. Ценов - Свищов*(32), стр. 87-119. Получено из <https://almanahni.uni-svishtov.bg/title.asp?title=2972>